

Etiologie duševních poruch

Etiologie z řeckého *αίτια* (příčina) a *λογία* (věda) – Věda o příčinách

Patogeneze z řeckého *πάθος* (zážitek/utrpení/nemoc), *γένεσις* (geneze, stvoření) – Vývoj nemoci

Etiopatogeneze – příčina vzniku a vývoje nemoci

U většiny duševních poruch není etiologie zatím objasněná a je předmětem současného výzkumu. Je ale jasné, že jen velmi málo duševních poruch má jednu jasnou a známou příčinu (**monofaktoriální etiologie**). Např. *organická halucinóza podmíněna nádorem v mozku* nebo *Huntingtonova choroba podmíněna mutací genu pro huntingtin*. U většiny psychických poruch mluvíme o **multifaktoriální etiologii**. Porucha vzniká z mnoha spolu interagujících příčin.

Etiologická klasifikace duševních poruch (v hledisku dnešních poznatků příliš zjednodušující) nám může poskytnout základní představu čím můžou být psychické potíže jedince způsobeny:

- **Organické** duševní poruchy - duševní poruchy způsobené **tělesným onemocněním**, nebo **poškozením mozkové tkáně** na základě hrubšího impaktu (infekce, nádory, úrazy, poruchy hormonální a metabolické, úbytek mozkové tkáně)
- Poruchy vyvolané **užíváním psychoaktivních látek** - nerovnováha způsobená toxickým působením psychoaktivních látek
- **Psychózy**: takový stav ve kterém je narušený kontakt s realitou, často se vyskytují bludy a halucinace (vědomí nebývá porušeno), příčinou je **specifická dysfunkce mozku**, ne však taková, jako u organických poruch..
- **Afektivní poruchy**: poruchy nálady, příčinou je **specifická dysfunkce mozku** jiná než u organických poruch, kontakt s realitou je zachován.
- **Neurózy**: porucha vzniká **na základě vnitřních konfliktů a komplexů**, projevuje se v zátěžových a vztahových situacích zejména úzkostí. Kontakt s realitou je zachován.
- **Reakce**: Porucha je vázaná na **nepříznivé události** v životě a na nezvládnutí **stresové** situace.
- Poruchy osobnosti: **Osobnost** se vyvinula atypicky a způsobuje okolí a jedinci setrvalé vztahové a mezilidské obtíže.

Faktory vzniku psychických poruch dle úrovně, na které je sledujeme:

Biologické - poškození jednotlivých anatomických struktur mozku (nádory, ischemie, krvácení, úrazy), postižení funkčních systémů (sítí) mozku (infekce, intoxikace, hypoxie, dehydratace, metabolické postižení...), buněčné a molekulární postižení (genetické odchylky, odchylky v neuroplasticitě, odchylky v neurotransmisi)

Psychologické - patologicky vyvinutá osobnost, nízká úroveň saturace citových a materiálních potřeb v dětství, patologický styl navazování mezilidských vazeb (attachment), traumatizace, naučené dysfunkční vzorce chování a kognitivní schémata, nedostatečná psychická odolnost (rezilience) vůči nepříznivým vlivům okolí, nízká úroveň emoční regulace, nízká frustrační tolerance, atd.

Sociální - finanční strádání, nezaměstnanost, osamělost, nekvalitní poškozující vztahy, mezilidské konflikty, společenské vyčleňování (příslušnost k minoritním skupinám), stigmatizace, tranzitorní krize a změny společenských rolí.

Ekologické - životní styl, nedostatečná nebo přílišná smyslová a kognitivní stimulace, stresová zátěž,

střídání ročních období

Spirituální - absence uplatnění, životních cílů, zájmů, jednání inkongruentní s vlastními hodnotami, absence životního smyslu a existenciální prázdno.

Jednotlivé úrovně faktorů způsobujících duševní poruchy se vzájemně ovlivňují a potencují co může vést k tzv. **cirkulární kauzalitě**, kdy vznikají začarované (bludné) kruhy ("circus vitiosus") na sebe vzájemně navázaných procesů, které se potencují v zhoršování stavu. To ale zároveň znamená, že **je možné k psychickým poruchám léčebně přistupovat na různých úrovních**, které pak můžou působit i na ostatní úrovně.

Podrobněji: [Neurobiologické faktory](#), [Genetické faktory](#), [Stres a traumatizace](#)

Faktory vzniku psychických poruch dle období jejich působení:

- **Predisponující**
 - **Vrozené** (působící před narozením)
 - genetické faktory
 - faktory prenatálního vývoje (infekce, užívání návykových látek, stres matky, teratogeny)
 - porodní komplikace (perinatální poškození plodu- hypoxie, poranění...)
 - **Vývojové** (působící během vývoje mozku od dětství do rané dospělosti. Během vývoje je mozek speciálně citlivý na vlivy z prostředí, které na něj působí)
 - infekce, hypoxie, úrazy a jiné nemoci mozku v dětství a dospívání
 - příliš nízká nebo příliš vysoká úroveň saturace citových a materiálních potřeb
 - traumatizace (týrání, zanedbávání péče, zneužívání, vztahové trauma, šikana)
 - patologické vzorce chování a patologická kognitivní schémata v primární rodině
 - časně odloučení od matky
 - rozvod rodičů, smrt rodiče
 - psychická porucha nebo abusus psychoaktivních látek u rodiče
 - užívání psychoaktivních látek a léků
- **Setrvalé** (působící dál během života na základě predisponujících faktorů a životních okolností)
 - odchylky v neuroplasticitě a v neurotransmisi mozku
 - odchylky v osobnostní struktuře (nedostatečná psychická odolnost (rezilience) vůči nepříznivým vlivům okolí, nízká úroveň emoční regulace, nízká frustrační tolerance, patologický způsob vztahování k okolí, specifické vzorce přemýšlení a chování)
 - faktory životního stylu (tendence k zneužívání návykových látek, nedostatečný pohyb, přílišný pohyb, nevyvážená strava, nedostatek spánku, absence režimu, chaotičnost)
 - faktory životních okolností (nezaměstnanost, osamělost, finanční strádání, tíživá rodinná situace aj.)
- **Kritické** (faktory vyvolávající (**spouštějící**) psychickou poruchu na více nebo méně predisponovaném terénu)
 - somatické onemocnění (infekce, nádor, iktus, endokrinní, metabolická, úraz)
 - intoxikace psychoaktivní látkou (jednorázová/ opakovaná)
 - střídání ročních období
 - tranzitorní krize- změny životních rolí (přechod do dospělosti, z VŠ do zaměstnání, do

- důchodu, narození dítěte)
- vztahové krize (rozchod, rozvod, úmrtí blízkého)
 - ztráta zaměstnání
 - zadlužení
 - vyhoření (soustavné přetěžování)
 - psychotrauma ale i mimořádně pozitivní životní události

Faktory vzniku psychických poruch dle jejich původu:

- **endogenní (vnitřní)**: např. mozkové nádory, ischemie, epilepsie, roztroušená skleróza, endokrinní porucha, celková hypoxie, dehydratace
- **exogenní (vnější)**: intoxikace, úrazy hlavy, infekce aj.

Protektivní faktory (faktory preventivní a pozitivně ovlivňující duševní zdraví):

- podpůrné bezpečné blízké vztahy
- životní styl (režim, kvalitní spánek, abstinence od psychoaktivních látek, vyvážená strava, pravidelný pohyb)
- ekonomická stabilita (bydlení, práce, absence dluhů)
- pocit smysluplnosti života (víra, jednání na základě hodnot, smysluplné zájmy, zastávání smysluplných životních rolí, pocit užitečnosti druhým)
- adherence k psychoterapii a farmakoterapii

From:

<https://imagined.site/uni/ppa/> - **Psychiatrie pro adiktology**

Permanent link:

https://imagined.site/uni/ppa/doku.php?id=etiologie_dusevnych_poruch&rev=1741089891

Last update: **2025/03/04 12:04**

